

HAL
open science

Unele observații asupra limbii și a locului provensalei, cu varietatea ei nisardă, printre limbile romanice

Estelle Variot

► To cite this version:

Estelle Variot. Unele observații asupra limbii și a locului provensalei, cu varietatea ei nisardă, printre limbile romanice. *Analele Universității Spiru Haret – Seria Jurnalism*, n°11, 2010, p. 43-52, 2010, *Analele Universității Spiru Haret – Seria Jurnalism*, n°11, Université Spiru Haret, Bucarest, 2010, p. 43-52, 11, pp.43-52. hal-03539643

HAL Id: hal-03539643

<https://hal-amu.archives-ouvertes.fr/hal-03539643>

Submitted on 2 Dec 2022

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Analele Universității *Spiru Haret*

**Seria
Jurnalism**

Nr. 11, 2010

Analele Universității *Spiru Haret*
Seria Jurnalism

Annals of *Spiru Haret* University
Journalism Studies

Nr. 11, 2010

EDITURA FUNDAȚIEI ROMÂNIA DE MÂINE
BUCUREȘTI

COLEGIUL DE REDACȚIE/EDITORIAL BOARD

Prof. univ. dr. **Pamfil NICHITELEA** – director coordonator

Lector univ. dr. **George LĂZĂROIU** – redactor-șef

Asist. univ. dr. **Silviu ȘERBAN** – secretar de redacție

COLEGIUL EDITORIAL CONSULTATIV/EDITORIAL ADVISORY BOARD

Prof. univ. dr. **Alf BANG** – Universitatea din Lund (Suedia)

Prof. univ. dr. **Debashis CHAKRABARTI** – College of Applied Sciences, Salalah (Oman)

Prof. univ. dr. **Lucian CHIȘU** – Universitatea Spiru Haret, București

Prof. univ. dr. **Simon COTTLE** – Universitatea din Cardiff (Țara Galilor)

Prof. univ. dr. **Christina ERNELING** – Universitatea din Lund (Suedia)

Conf. univ. dr. **Jesper FALKHEIMER** – Universitatea din Lund (Suedia)

Prof. univ. dr. **Vasil GARIFULLIN** – Universitatea de Stat din Kazan (Rusia)

Conf. univ. dr. **Birgir GUÐMUNDSSON** – Universitatea din Akureyri (Islanda)

Prof. univ. dr. **Halil Ibrahim GURCAN** – Universitatea Anadolu, Eskişehir (Turcia)

Conf. univ. dr. **Luminița IONESCU** – Universitatea *Spiru Haret*, București

Prof. univ. dr. **Vladimir KARABALIĆ** – Josip Juraj Strossmayer University, Osijek (Croatia)

Prof. univ. dr. **Nikos LEANDROS** – Universitatea Panteion, Atena (Grecia)

Conf. univ. dr. **Markus MECKL** – Universitatea din Akureyri (Islanda)

Prof. univ. dr. **Marko MILOSAVLJEVIC** – Universitatea din Ljubljana (Slovenia)

Acad. **Fănuș NEAGU** – scriitor

Lector univ. drd. **Julie PAULESC** – Arizona State University (SUA)

Prof. univ. dr. **Bertalan PUSZTAI** – University of Szeged (Ungaria)

Conf. univ. dr. **Valeriu RÂPEANU** – Universitatea *Spiru Haret*, București

Prof. univ. dr. **Andrew ROOT** – Universitatea de Stat din Kazan (Rusia)

Asist. univ. dr. **Eniko STRINGHAM** – Arizona State University (SUA)

Prof. univ. dr. **Iskander YASAVEYEV** – Universitatea de Stat din Kazan (Rusia)

Prof. univ. dr. **Thomas WILSON** – Universitatea York, Toronto (Canada)

PEER-REVIEW POLICY: All papers in this journal have undergone editorial screening and anonymous double-blind peer-review.

© Editura Fundației *România de Mâine*

<http://www.edituraromaniademaine.ro/>

ISSN 1454-9492

Annals of Spiru Haret University. Journalism Studies is abstracted and/or indexed in EBSCO, Ulrich's Periodicals Directory, and Contemporary Science Association Databases. Journal ranking: B+ (CNCIS).

Revistă cotate de CNCIS la categoria B+

<http://www.spiru.haret.ro/facultati/cercetare.phd>

Reproducerea integrală sau fragmentară, prin orice formă și prin orice mijloace tehnice, este strict interzisă și se pedepsește conform legii.

Răspunderea pentru conținutul și originalitatea textului revine exclusiv autorului/autorilor.

CUPRINS

STUDII ȘI CERCETĂRI INTERDISCIPLINARE

Efstratia Oktapoda

Technique, génie génétique et biotechnologies.
L'éthique de la responsabilité et l'utopie de l'abondance 11

Enikő Stringham

Disney and the Butchering of Snow White 29

Estelle Variot

Unele observații asupra limbii și a locului provenșalei,
cu varietatea ei nisardă, printre limbile romanice 43

Silvia Tita

Imitation and Unity in Late Sixteenth Century:
Italian Sacred Art 53

Silviu Șerban

Modelul liberal al publicității și societatea democratică de masă 63

Rabia Redouane

Assessing Instructional Methods in L2 French Vocabulary Acquisition:
Guessing-From-Context Method versus a Word-List Method 73

Sabbar S. Sultan

Creative Writing: The Pleasure/ Pain Duality 89

Grațiela Popescu

Tradiție și inovație/ Clasic și modern: contraste și particularități
ale ethosului românesc 99

Christopher Stringham

“The [Lingering] Question of German Guilt”:
A Response to Karl Jaspers 105

Andrei Păunescu

Mituri confirmate, mituri spulberate.
Fața blândă a colonialismului în Noua Zeelandă și Australia 113

Julie Paulesc

Between Eastern Roots and Western Wings: (Re) mapping
the Pursuit of Happiness in Cristian Mungiu's movie *Occident* 125

Bouchra Benbella

Lecture Stylistique de Béni ou le Paradis Privé d'Azouz Begag 133

MASS-MEDIA ȘI COMUNICARE

Emilia Bondrea

Lire en français des articles de presse a l'usage d'un public spécifique:
reflexions didactiques et linguistiques 145

Pamfil Nichițelea, Bianca-Marina Mitu

Apariția agențiilor de presă și rolul lor în modernizarea jurnalismului 157

Aurel M. Cazacu

Practica oratoriei la vechii greci 169

Sofia Bratu, Ioana Voloacă

The Role of Attitudes in Building Social Reality 179

Emilia-Maria Duda

Reality Recounted 187

Maria Cernat

The Value of the Emotivist Theory of Value 197

Ruxandra Coman

Jurnaliștii despre presă – o privire critică 205

Gheorghe Cojocariu

Comunicarea umană, preliminarii. Comunic, deci exist! 213

George Lăzăroiu

New Forms of Networked Communication: The Fabric of the Global Digital Age 223

Anița Grigoriu

Semnificații axiologice ale conceptului de manipulare 231

Bianca-Marina Mitu

Culture and Television after 20 Years. The Televisual Globalization 237

Cristina-Gabriella Șerbănescu

The Smolensk Tragedy – A Controversial Media Event 245

Cristina Marghioala

Manipulare în campania electorală. Studiu de caz 255

Silvia Branea

O abordare a distanței culturale pe forumul
„Vreau să mă întorc în România din Canada” 265

ISTORIA PRESEI

Lucian Chișu

The Anathema of Capitalism in Romanian Press during 1949-1950 (Campaigns) 273

Mihaela Albu

Virgil Ierunca și arta portretului literar 283

Ramona Mihăilă

“New Woman” as Reflected in the First Feminist Journals 293

Cristina Scarlat	
Climatul politic european interbelic	299
Alina Boboc	
La périodicité de la presse écrite en France	305

CERCETĂRI STUDENȚEȘTI

Corina Ghiga, Vadim-Tudor Lidia	
Tentația senzaționalului în presa românească	309
Decebal Ștefănescu	
Comunicarea politică – strategie de cucerire și menținere a puterii	315
Narcisa Alexe	
Comunicare și interculturalitate în România	319

RECENZII ȘI NOTE

Tudor Cățineanu, <i>Deontologia mass-media</i> , Editura Universității din București, București, 2008	325
Rémy Rieffel, <i>Sociologia mass-media</i> , Editura Polirom, Iași, 2008	326
Gilles Lipovetsky, Jean Serroy, <i>Ecranul global</i> , Editura Polirom, Iași, 2008	327
Valentin Nicolau, <i>TVR – mărire și decădere</i> , Editura Nemira, București, 2009	329
Sorin Preda, <i>Jurnalismul cultural și de opinie</i> , Editura Polirom, București, 2006	330

CONTENTS

INTERDISCIPLINARY RESEARCH PAPERS

Efstratia Oktapoda

Technique, génie génétique et biotechnologies.
L'éthique de la responsabilité et l'utopie de l'abondance 11

Enikő Stringham

Disney and the Butchering of Snow White 29

Estelle Variot

Several Notes on Provensale's Importance (and Its Nisard Version)
among Romanic Languages 43

Silvia Tita

Imitation and Unity in Late Sixteenth Century:
Italian Sacred Art 53

Silviu Șerban

The Liberal Model of Publicity and Mass Democratic Society 63

Rabia Redouane

Assessing Instructional Methods in L2 French Vocabulary Acquisition:
Guessing-From-Context Method versus a Word-List Method 73

Sabbar S. Sultan

Creative Writing: The Pleasure/ Pain Duality 89

Grațîela Popescu

Tradition and Innovation: Contrasts and Particularities
of the Romanian Ethos 99

Christopher Stringham

"The [Lingering] Question of German Guilt":
A Response to Karl Jaspers 105

Andrei Păunescu

A Diary of Confirmed Myths and Debunked Myths.
The Mild Aspects of Colonialism in New Zealand and Australia 113

Julie Paulesc

Between Eastern Roots and Western Wings: (Re) mapping
the Pursuit of Happiness in Cristian Mungiu's movie *Occident* 125

Bouchra Benbella

Lecture Stylistique de Béni ou le Paradis Privé d'Azouz Begag 133

MASS MEDIA AND COMMUNICATION

Emilia Bondrea Lire en français des articles de presse a l'usage d'un public spécifique: reflexions didactiques et linguistiques	145
Pamfil Nichițelea, Bianca-Marina Mitu News Agencies' First Steps and Their Role in the Modernization of Journalism	157
Aurel M. Cazacu The Oratorical Practice in Ancient Greek Thinkers	169
Sofia Bratu, Ioana Voloacă The Role of Attitudes in Building Social Reality	179
Emilia-Maria Duda Reality Recounted	187
Maria Cernat The Value of the Emotivist Theory of Value	197
Ruxandra Coman Journalism on Media – A Critical View	205
Gheorghe Cojocariu An Introduction to Human Communication. Existence as Communication	213
George Lăzăroiu New Forms of Networked Communication: The Fabric of the Global Digital Age	223
Anița Grigoriu Axiological Meanings of the Manipulation Process	231
Bianca-Marina Mitu Culture and Television after 20 Years. The Televisual Globalization	237
Cristina-Gabriella Șerbănescu The Smolensk Tragedy – A Controversial Media Event	245
Cristina Marghioala A Case Study in Electoral Manipulation	255
Silvia Branea An Approach of Cultural Distance on the Forum “I Want to Come Back from Canada to Romania”	265

HISTORY OF THE PRESS

Lucian Chișu The Anathema of Capitalism in Romanian Press during 1949-1950 (Campaigns)	273
Mihaela Albu Virgil Ierunca and the Art of Literary Portrait	283
Ramona Mihăilă “New Woman” as Reflected in the First Feminist Journals	293

UNELE OBSERVAȚII ASUPRA LIMBII ȘI A LOCULUI PROVENSALEI, CU VARIETATEA EI NISARDĂ, PRINTRE LIMBILE ROMANICE

Conf. univ. dr. **Estelle VARIOT**
Universitatea din Provence, France

Abstract. In this paper I aim to show the importance of comparison and study of languages, in order to point out their connections, especially regarding Romanic languages. Thus an enlargement of knowledge of Latin's *lingua mater*, the Indo-European one, is possible. I also point out the importance of substratum in dialectal differentiation as soon as new languages appeared, emphasizing the importance of confronting both theories and practice of speakers of a language and of its varieties.

Keywords: Romanic, language, Indo-European, Latin, substratum, dialectal

Titlul intervenției noastre sugerează anumite întrebări pentru orice lingvist, mai ales originar din Provența, printre care problema definirii a ceea ce denumim „limbă”, „limbi romanice”, dar mai ales „provensală”. Într-adevăr, de câțiva ani, studiile în care e discutată această temă revelează puncte de vedere divergente, asupra acestor noțiuni, care însoțesc în mod normal evoluția societății și a aspirațiilor ei.

Astfel, dacă folosim termenul „limbă”, putem să-l înțelegem în diferite moduri, care trebuie explicate, pentru că fiecare se referă la concepte teoretice specifice. Limba poate să fie o simplă unealtă de comunicare, constituită dintr-un șir de consoane și de vocale, grupate în silabe și în cuvinte, și a cărei legătură cu conceptul poate să fie arbitrară (F. de Saussure).

Ni se pare, totuși, că, în mai multe cazuri, acest caracter arbitrar corespunde unei stări de limbă evolute față de limba *mater*, datorită, în special, variației (limbi fonetice) și simplificării anumitor fenomene mai mult sau mai puțin evidente în zilele noastre. Astfel, în ceea ce privește onomatopeea, sunetul care îi corespunde este redat, în scris sau în oral, în funcție de o anumită comunitate și de posibilitățile de înțelegere ale acesteia. În alte cazuri, asocierea ideilor și funcționalitatea sau lungimea fonemelor primare vor juca un rol esențial. În fine, putem să remarcăm rolul prefixelor și al sufixelor, precum și al radicalilor, în constituirea unui cuvânt și, prin urmare, a sensului lui.

De asemenea, rezultă că, dată fiind evoluția normală a unei limbi și a capacităților ei de îmbogățire, fie interne sau externe, legătura dintre formă și vorbire și dintre forma sonoră și imaginea acustică este, câteodată, ruptă sau neclară. Reconstituirea formelor originale și a sensurilor primare ale împrumuturilor constituie un

ajutor în acest sens și ne determină să atenuăm realitatea caracterului arbitrar al semnului. Aceasta dovedește că lingvistica este o știință ale cărei subdiviziuni au importanța lor sau rațiunea de a exista, fiindcă permit să ne informăm asupra unui aspect al limbii și să confruntăm teoria cu realitatea.

O altă accepțiune a limbii care o deosebește de graiuri, de dialecte și de alte idiomuri ar fi că aceasta s-a impus într-un stat sau într-o națiune. Această distincție a creat, treptat, în mai multe minți, o depreciere a altor categorii față de cea dintâi și a fost asociată cu o serie de politici lingvistice naționale, care au dus la o scădere foarte mare a numărului de locuitori ai acestor limbi, numite „graiuri”, pentru că învățarea și folosirea lor erau interzise, în afara cercului familial, dar, mai ales, la școală (mai cu seamă în secolul al XX-lea până în anii cincizeci)¹, pentru a nu fi sancționată.

De câteva decenii, diversitatea este din nou valorificată și avem posibilitatea să învățăm „limbile” din Franța, diferite de franceză, și să susținem examene (baccalaureat sau universitate). Această valorificare a căpătat o denumire destul de recentă, „limbi regionale”, care pare adecvată, pentru că e vorba despre o conștiință și o literatură puternică și bogată și, din punct de vedere lingvistic, cu o specificitate care îi permite să se diferențieze clar față de limba națională (din ce în ce mai mult în zilele noastre).

Revitalizarea acestor limbi este, deci, un lucru pozitiv, din punct de vedere cultural și lingvistic. Totuși, nu trebuie să neglijăm faptul că un număr important de vorbitori aparțin generațiilor mai tinere și că a fost o discontinuitate în transmiterea limbii materne, dat fiind că s-a interzis folosirea „limbilor regionale” timp de cel puțin o generație.

În fine, ni se pare potrivit să introducem în afirmațiile noastre distincția dintre limba scrisă și limbă vorbită. Într-adevăr, ambele participă la cultura unui popor și putem să spunem și că ele au influențe reciproce când sunt în contact (anumite limbi sunt numai scrise, altele numai vorbite) și este mai cu seamă cazul limbilor romanice și, *a fortiori*, al provensalei.

Când e vorba despre provensală, trebuie neapărat să ținem seama de aspectele istorice, culturale și lingvistice care sunt puse în legătură cu familia limbilor romanice.

Din punct de vedere lingvistic, considerăm că acestea corespund latinei din Latium, care s-a răspândit în toată lumea mediteraneană până în provinciile dunărene romanizate [a se vedea, în această privință, definiția românei, dată de renumitul lingvist Alexandru Rosetti²: „limba latină vorbită în mod neîntrerupt în partea orientală a imperiului roman, cuprinzând provinciile dunărene romanizate (Dacia, Pannonia de Sud, Dardania, Moesia superioară și inferioară), din momentul pătrunderii limbii latine în aceste provincii și până în zilele noastre.”].

Atunci când s-a răspândit pe teritoriile pre-romane, populate bineînțeles de autohtoni, latina s-a modificat și s-a adaptat, ținând cont de substratul preexistent și aceasta a permis diferențierea, mai întâi, la nivelul dialectal și, apoi, la nivelul întregii limbi. Studiile diversificate au permis în general să identificăm substraturile, precum și contactele care s-au stabilit între populațiile Antichității (în special, grecești). Nu trebuie uitate nici diferitele invazii și relațiile întreținute cu celelalte civilizații

ale lumii antice și relațiile formale care au avut loc prin intermediul anumitor alfabete (mai ales cel grecesc).

Alt element de luat în seamă în ceea ce privește România (arie de răspândire maximală a Imperiului Roman) este repartizarea administrativă după cucerirea romană. Astfel, dacă într-un dicționar căutăm termenul „Provincia”³, care a dat în franceză „province” și „Provence”, găsim următoarea definiție: „partie de la Narbonnaise” [parte a Narbonnei]. Aceasta va permite să dăm și unele elemente de interpretare privind aria de răspândire a provensalei, de exemplu.

Cât despre Galia, studiile arheologice, etnologice și antropologice au evidențiat faptul că, la nord, substratul era celtic și germanic, pe când la sud, predominau galii. Subliniem în această privință că celții și galii erau înrudiți; sunt unii specialiști care afirmă chiar că primii erau considerați drept neamuri venite din Asia centrală (5000 și 2500 înainte de Hristos), în timp ce galii s-au regrupat pe teritoriul actual al Franței și al Belgiei.

Cu excepția acestor substraturi, menționăm, de asemenea, elementul basc, păstrat până în zilele noastre și pe care ne este greu să-l înrudităm cu alte limbi care există acum. Totuși, în anumite studii recente și, printre acestea, într-o teză de doctorat susținută în 2007 la Universitatea din Pau de către Arnaud Etchamendy⁴, care se sprijină pe unele teorii cum ar fi rădăcina unică (Emile Benvéniste) și pe o reconstituire istorică, se afirmă că basca ar putea să fie înrudită cu limbile indo-europene.

Cele două metropole din Provența antică, Marsilia (mai întâi Massalia, în secolul al V-lea î.e.n.) și Nisa (Nikaïa) au fost ambele întemeiate de colonizatorii greci, ceea ce ne permite să vorbim despre existența unui patrimoniu născut din acest amestec cultural și lingvistic, dar și etnic, în România și pe teritoriul Galiei. Aceasta dovedește că în domeniul lingvisticii, ca în multe alte discipline, teoriile sunt prezentate într-un sens sau altul și sunt comparate cu altele și dezvoltate datorită progreselor sau descoperirilor din domenii conexe care permit, în sfârșit, să susținem necesitatea de a aduna cât mai multe informații despre limba *mater*.

Este de subliniat faptul că, pentru toate populațiile, granițele lingvistice nu corespund întotdeauna cu cele administrative, dată fiind existența unor mișcări migratorii și unor aporturi punctuale mai mult sau mai puțin păstrate.

Dacă revenim la latina de pe teritoriul Galiei și la difuzarea ei, putem afirma că aceasta s-a făcut treptat și a început prin contacte, după al doilea război punic (218 înainte de Hristos). S-a prelungit datorită prezenței militare, din anul 125 î.e.n. (Marsilia, Toulouse, Narbonne) care s-a generalizat, după aceea, în toată Galia, înaintea înscăunării lui Cezar și vestitei sale cuceriri. Galia transalpină este, în această epocă, împărțită în trei provincii: Aquitania (din Pirinei până la Loara), Lioneza (de la Loara până la Sena) și Belgia (până la Rin).

Accesul la cetățenia romană, după 25 de ani de serviciu militar, prin dezrobire sau prin decizia împăratului, precum și posibilitatea, de exemplu, sub Claudius, ca magistrații galici să câștige anumite funcții electivă (Senatori) au un rol deosebit în coeziunea dinauntru imperiului. Putem să facem aceeași constatare și în ceea ce privește organizarea generală care ține de dreptul roman și de cultul imperial, chiar dacă religia galică se menține.

Începând cu secolele al III-lea și al IV-lea, cotropirile germanice sunt mai perceptibile și asistăm la nașterea întâiului imperiu al Galilor (260), care va fi recucerit de către Roma în 274 și, din nou, repartizat, de această dată, în diocenze (Treva în nord și Viena la sud) și în provincii. Evoluția ținutului este, în acest moment, dependentă de imperiu, creștinat din secolul al IV-lea (în 313, sub Constantin, această religie este permisă) și împărțit după moartea lui Teodosie în Imperiul Roman de Occident și de Orient, cu cele două capitale, respectiv, Roma și Bizanț. Imperiul Roman Occidental nu va rezista foarte mult timp (până în 476) în fața invaziilor barbare, pe când cel Oriental a rămas până în 1453 (căderea Constantinopolului). Toate acestea reprezintă date decisive pentru evoluția teritoriilor cucerite, fiindcă partea occidentală va fi despărțită de cea orientală și de influența bizantină, pe când aceasta din urmă se va prelungi în Orient, mai ales datorită anumitor dinastii de origine grecească ce au acces la unele surse manuscrise, mai cu seamă, arabe.

Înscăunarea Francilor, începând cu 751 după Hristos, și, mai ales, cea a lui Carol cel Mare în 768, constituie o treaptă importantă în evoluția Galiei, deoarece vor avea o influență destul de mare în crearea întâiului regat și vor permite să oficializeze despărțirea dintre latină și „lingua rustica romana”. De asemenea, Carlus Magnus, rege al francilor și al lombarzilor, va fi încoronat împărat în 800, de către Papa Leon III, și va face legătura cu latinitatea și creștinătatea.

Secolul al nouălea se deosebește în ceea ce privește evoluția graiurilor din Franța, dat fiind faptul că, în 813, la Conciliul din Tours, episcopii cer în scris, în canonul al șaptesprezecelea, ca „dans les territoires correspondant à la France et à l’Allemagne actuelles, les homélies [în teritoriile care corespund Franței și Germaniei actuale, predicile să nu mai fie rostite în latină, ci în] ne [soient] plus prononcées en latin mais en « *rusticam Romanam linguam aut Theodiscam, quo facilius cuncti possint intellegere quae dicuntur* » [langue romane rustique ou tudesque [limba romană rustică sau tudescă (t.n.)], afin que tous puissent plus facilement comprendre ce qui est dit]⁵. [Ca toată lumea să poată să înțeleagă ceea ce este spus].

Denumirea „langue romane rustique” [limbă romană rustică] a determinat apariția mai multor teorii, dar este, după părerea noastră, primordială pentru cel care vrea să studieze variațiile limbilor și evoluția latinei (și fragmentarea ei) din nordul și din sudul Loarei, adică, modificarea dialectelor de limbă d’oc sau d’oil. Într-adevăr, se consideră că trecerea de la latină la limbile rustice de pe teritoriul Galiei s-a produs în secolul al VIII-lea, iar documentele păstrate din această epocă arată că ele conțin similitudini și, mai ales, că nu mai este vorba doar despre latină, căci apar unele diferențieri, din cauza diferitelor moduri de articulare și a originii locutorilor.

După împărțirea imperiului lui Carlus Magnus între nepoții lui [Lothaire I, Charles le Chauve (Carol cel Pleșuv) și Louis le Germanique (Ludovic Germanicul)], sunt redactate Jurămintele din Strasburg, „Les Serments de Strasbourg”. Acestea atestă alianța celor doi mai tineri contra celui dintâi [cel mai în vârstă Louis le Pieux (Ludovic cel Pios)] și, din punct de vedere lingvistic, actul de naștere al francezei, dialect al limbii d’oil, deosebit de latină și de germanică. În 843, prin

Tratatul de la Verdun, se va pune capăt acestor dușmăanii, iar anul 980 marchează înscăunarea lui Hugues Capet și a dinastiei lui.

Cât privește provensala, se pare că primele documente păstrate datează din secolul al XIII-lea (mai cu seamă psaltiri și poeme) și, chiar și aici, trebuie avute în vedere istoria popoarelor și ariile de răspândire geografică. Dacă e vorba despre „Provența”, trebuie să considerăm istoria în întregime, și nu o parte a ei. Aceasta începe, conform unor studii privitoare la acest subiect, în 855, odată cu întâiul regat al Provenței, până în 863. Chiar dacă acesta este trecător, el corespunde unei realități de netăgăduit și delimitează unele hotare care vor fi, apoi, reluate de către Boson, în timpul celui de-al doilea regat, înainte să fie unită cu Burgundia. În 1033, aceasta este integrată la Sfântul Imperiu din Germania până în 1125, când altă împărțire va fi făcută : partea de sud revine Cataluniei, iar nordul va fi atașat la Toulouse. Referitor la Nisa și regiunea sa, amintim actul de dezicere din 1388, sub domnia reginei Jeanne, prin care sunt anexate la Ducatul Savoia, într-un context tensionat între familia de Anjou și Ducatul Savoia. În 1481, Provența, despărțită de Nisa, devine o provincie regală și va fi reunită cu Nisa numai în 1793, înaintea atașării definitive din 1860 și a creării Departamentului Alpilor Maritimi, zonă administrativă care exista deja în epoca romană⁶.

E clar că Edictul din Villers-Cotterêt (1539) și, în special, articolul 111 al acestuia constituie o etapă decisivă în evoluția francezei, ca dialect d’oil, de la o limbă cu valoare regională, de curte, la una, națională:

Art. 111. De prononcer et expedier tous actes en langaige françoys.

Et pour ce que telles choses sont souventes foyz advenues sur l'intelligence des motz latins contenuz es dictz arretz. Nous voulons que doresnavant tous arretz ensemble toutes aultres procedures, soient de nous cours souveraines ou aultres subalternes et inferieures, soient de registres, enquestes, contractz, commisions, sentences, testamens et aultres quelzconques actes et exploictz de justice ou qui en dependent, soient prononcez, enregistrez et delivrez aux parties en langage maternel francoys et non aultrement.

Subliniem, de asemenea, încercările, în 1790, de traducere în alte limbi, însă s-a renunțat la acestea, pentru că demersul era prea greu de realizat⁷.

Vedem, prin urmare, că această evoluție a francezei, fost dialect d’oil, s-a făcut treptat și a fost contrabalansată, timp de câteva secole, de alte dialecte, mai cu seamă d’oc, înainte să se impună definitiv.

Provensala a fost unul dintre graiurile cele mai prospere din această epocă a Evului Mediu, în domeniul d’oc, și ni se pare că merită să fie valorificată, din punct de vedere cultural. Prin literatura ei de început (trubadurii erau de origini diverse : gasconă, provensală, occitană, limousină...), aceasta a cunoscut o difuzare destul de timidă, însă, la normarea și răspândirea ei au contribuit, apoi, în mare măsură, Frédéric Mistral și Felibrigiul.

Provensala este așadar legată de Provența istorică, fiindcă orice aspect trebuie situat în contextul lui istoric. Se deosebește de celelalte graiuri din grupul d’oc și, mai ales, de occitană⁸, care nu corespunde aceleiași arii geografice, dat fiind că la origine ambele dialecte erau deja deosebite și se diferențiază prin unele aspecte

importante, fonologice, în special, dar nu numai, care o apropie [occitana] de spaniolă⁹.

Este important să coroborăm existența provensalei cu conștiința aparte-nenței la o comunitate lingvistică distinctă (fie din partea provensală, fie din partea occitană). Și compararea textelor în varianta provensală și occitană evidențiază realitatea diferențierii între ambele.

Luarea în considerare a unui singur grai d'oc se dovedește, în final nepertinentă, pentru mai mulți locutori a căror limba maternă e provensală, pentru că nu se ține cont de realitățile locale, de conviețuire ori de experiența însăși a populației autohtone.

Vom încheia această intervenție cu anumite detalii de morfologie provensală, care țin, mai ales, de varianta nisardă, pe care le vom exemplifica cu fapte de limbă concrete.

După studiile care au fost făcute, provensala este repartizată în diverse grupuri: rodanian, maritim și alpin. Nisarda este, după părerea noastră și după experiența noastră, o varietate a provensalei (Nisa era chiar denumită „Capul Provensei”¹⁰), și se deosebește de ea, mai ales, prin faptul că mai multe forme sunt mai apropiate de latina vulgară și că numără mai puține împrumuturi din franceză și, pentru că, din punct de vedere fonetic și morfologic, substantivele ei feminine se termină în -a pe când, în celelalte varietăți ale provensalei, se termină în -o.

Din punct de vedere fonetic, putem să observăm în nisardă alternanțe consonantice [-r-, în loc de -l- (Arp, în loc de Alp), -i-, în loc de -e-, -v-, în loc de -f-, -i-, în loc de -s-, -b-, în loc de -v-, -v-, în loc de -p-]; tot în nisardă, notăm absența accentului circumflex, conservarea lui -s- etimologic moștenit : fenestra ; mèstre... ; pronunțarea lui -r- din nisardă este graseiată, pe când, în provensala din Ron și din Var, nu apare. -S- intervocalic se rostește -z- și sedila este prezentă, ca să putem pronunța sunetul [s].

Cât privește articolul, constatăm prezența articolelor hotărâte, nehotărâte, partitive (de ou d'), cu utilizări similare celor din franceză :

Sg.		Pl.
nisarda :		
	prov. var.	
	<i>hotărâte</i>	
Lou/la		Lu/Li
Lou, l', la.		Lei(s)
Dóu, De la		Dei
Au		Ai
Dau		Dai
	<i>nehotărâte :</i>	
Un/una		de
D'un/d'una		
Un/à una		

Ex. : la branco dis aucèu (rh.) ; la branca dei aucèu (nis.) ; la branco dis aucèu (mrs.) : la branche des oiseaux (ramura păsărilor).

Substantivele sunt de două genuri: masculine și feminine (nis.). Substantivele masculine se termină în general în -e ; -ire ; -adou, -toun și -our. Ex. : un pastre ; un libre ; lou pescaire ; lou coupaire ; lou pescadou, lou coulour... Cele feminine se termină în -a, -ioun, -tà (în prov. din Var. : -o, -iéu, -o) : ex. : la frema (la femme), la nacioun, la revoulucioun ; la pinèa (excepții : lou pouèma, lou boutanista, lou legista...). Subliniem, de asemenea, că, dat fiind că s-a pierdut flexiunea, nominativul și acuzativul au forme identice.

Dacă examinăm trecerea de la masculin la feminin sau, altfel spus, regulile de derivare, constatăm că uneori se folosește un cuvânt pentru masculin și alt cuvânt pentru feminin (gendre, nouóra...). Există și unele cazuri când -e se schimbă în -a, când se adaugă -a, când apar alternanțe consonantice (t-d ; p-b...), în nisardă și în dialectul din Var (lou nebout ; la neboudo (var.) : nièce), și când se adaugă anumite sufixe (-is, -ella, -èra, -essa) : lou garde – la garda ; lou lioun – la liouna ; lou loup – la louba ; pescaire – pescairis ; pastour – pastourella ; bugadié – bugadièra ; pastre - pastressa... La plural, nu există -s, în provensala din Ron și de pe coasta mediteraneană (elementele prezente indică dacă e vorba de un singular sau de un plural), dar prezența ei este de subliniat în nisardă. Să notăm, în această privință, existența unui mare număr de sufixe augmentative sau diminutive : -as (m.) ; -assa (f.) : peiorativ ; dim. : -oun, -ihoun, -et, -ot, -in (-a la feminin în nisardă, -o în dialectul din Var). Regula este aceeași pentru adjective, cu excepția pluralurilor: la masculin, nu există -s, în nisardă (contrar rodaniei), la feminin, trecere de la -a la -i.

Participiul trecut al verbelor: cu -t (-da, la feminin, prin alternanță consonantică: -t- -d- : tengut ..., -t final este accentuat în nisardă, mut în provensală.

Cât privește comparativul și superlativul, observăm pentru : comparativul de superioritate : lou miéu es tant bèu que lou tiéu (pu, mai, pu bouón... que) (în prov. var. : miès que) ; egalitate : tant bèu que..., autant... que ; adjectiv... couma... ; inferioritate : pas tant, mancock tant, pèjou, mens, pu pau... que Superlativ : lou mai, lou pau, fouórça, touplèn, mai... que, mai.

Formele adjectivelor și ale pronomelor posesive (în provensală) sunt foarte apropiate de franceză: moun, toun, soun, nouóstre, vouóstre... lou miéu, lou tiéu, lou siéu ; lou nouóstre, lou vouóstre. Există trei categorii de adjective demonstrative : aquéu, aquest, est... (formele pronumelui demonstrativ sunt asemănătoare : aquest, aquéu, acó...).

După prepoziție, se poate elimina articolul : souta palai (sous le palais/sub palat) ; en castèu (dans le château/în castel).

Un alt aspect care trebuie evidențiat este schimbarea sensului adjectivului în funcție de locul pe care îl ocupă : de brùti gent (méchants/răi) ; de gènt bruti (sales/murdari).

În ceea ce privește pronumele personale, acestea sunt omise când au funcția de subiect, cu excepția cazurilor când se insistă asupra acestuia (iéu, tu, eu/ela...). Pronumele „on” se traduce prin „l'on” sau „un”.

Cât privește verbele, trebuie remarcat faptul că timpurile compuse (perfectul compus, mai mult ca perfectul, viitorul trecut) se construiesc cu formele de prezent ale verbelor auxiliare être și avoir, la care se adaugă participiul trecut al verbului de conjugat.

Sperăm că aceste considerații vor determina cititorul să conștientizeze faptul că, dincolo de limbile cu „putere” națională, care, la început, au fost toate dialecte, există și idiomuri care subzistă și merită să fie studiate atât din punct de vedere cultural, cât și din punct de vedere lingvistic.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Legea din 11/01/1951 dă universităților dreptul de a oferi cursuri în/de limbi regionale.
2. A se vedea A. Rosetti, *Histoire de la langue roumaine des origines au XVIIIe siècle*, ediție realizată de Dana-Mihaela-Zamfir (d'après l'édition originale roumaine de 1986, Clusium, Cluj-Napoca, 1986, 855 p. [la langue latine parlée de manière ininterrompue dans la partie orientale de l'empire romain, comprenant les provinces danubiennes romanisées (Dacie, Pannonie du Sud, Dardanie, Mésie supérieure et inférieure), depuis l'époque de la pénétration de la langue latine dans ces provinces jusqu'à nos jours]. A se vedea și RUSU, Valeriu, *Le roumain. Langue, littérature, civilisation*, Ophrys, Gap, 1992.
3. Gaffiot François, *Dictionnaire latin-français*, Hachette, Paris, s. v.
4. Cf. site-ului : <http://www.etchamendy.com/accueil/html> (mai 2010).
5. http://fr.wikipedia.org/wiki/Concile_de_Tours_%28813%29 (mai 2010).
6. A se vedea, în acest sens, Estelle Variot „Les fêtes latines de Forcalquier et Gap”, în *Actes du Colloque international „Ginta latina et l'Europe d'aujourd'hui” des 10 et 11 décembre 2001*, ediție realizată de către E. Variot și A. Chircu, sub conducerea lui V. Rusu, „Publications de l'Université de Provence”, Aix-en-Provence, 2002, pp. 131-141.
7. http://fr.wikipedia.org/wiki/Ordonnance_de_Villers-Cotter%28AA%29 (mai 2010).
8. A se vedea, în această privință, paginile 1170-1171 din Mistral, Fr., *Lou tresor dou Felibrige, embrassant les divers dialectes de la langue d'oc moderne*, avec un supplément établi d'après les notes de Jules Ronjat, vol. II, Ed. „Marcel Petit C. P. M.”, Barcelone, 1979.
9. A se vedea, de exemplu, fragmentul din legenda lui Frederic Mistral *Le lièvre du Pont du Gard*, în occitană și în provençală, extras din „Folklore de France”, C.N.G.F.F., Nîmes, 2006/2, n° 288, 55e année, p. 14-15 (occitană) și din *Lou Cascarelet, Frédéric Mistral – La lèbre dou pont dou Gard*, „Armana Prouvençau”, 1876, în „Folklore de France”, C.N.G.F.F., Nîmes, 2006/3, n° 289, 55e année, p. 18 (provençală), citat și în teza de Master a Alionei GORE, după sfatul conducătoarei de teză, *Les affinités linguistiques et culturelles entre la France et la Roumanie : les exemples de Frédéric Mistral et Vasile Alecsandri*, susținută în data de 27/09/2007 la Aix-en-Provence ; membri ai juriului : V. Rusu, J. Guidi și E. Variot [conducătoare a tezei], p. 109 :

La lèbre dau Pònt dau Gard (dialect occitan)

... E aganta lo lebraud, torna au ròdol ont lou diable veniá de bastir son òbra, e, coma l'angelus balançava per sonar, bandis la bèstia sus lo pònt. Lo diable qu'èra a

l'espèra, ailà, de l'autre bot, apara, afeccionat, la lèbre dins son sac. Mai, en vesent qu'èra una lèbre, l'arrapa ambé furor, l'empega contra lo pònt, e, coma l'angelus dindava d'aquèu moment, lo marrit esperit, en gitant mila escomenges, s'aprofondis au fons d'un gorg...

Le lièvre du Pont du Gard (franceză)

... Et il prend le levraut, retourne à l'endroit où le diable venait de bâtir son oeuvre, et, comme l'angélus, oscillait pour sonner, il lance la bête sur le pont. Le diable qui était à l'affût à l'autre bout, reçoit vivement le lièvre dans son sac... Mais, en voyant que c'était un lièvre, il le saisit avec fureur et l'emplâtre contre le pont ; et, comme l'angélus sonnait à ce moment, le mauvais esprit, en jetant mille imprécations, s'engloutit au fond d'un gouffre...

La lèbre dóu Pont dóu Gard (dialect provençal)

... E aganto lou lebraud, tourno au rode ounte lou diable venié de basti soun obro, e, coume l'angelus balançavo per souna, bandis la bèsti sus lou pont. Lou diable qu'èro à l'espèro, eila de l'autre bout, aparo, afeciouna, la lèbre dins soun sac... Mai, en vesènt qu'èro uno lèbre, l'arrapo emè furour, l'empego control lou pont, e, coume l'angelus dindavo d'aquèu moument, lou marrit esperit, en jitant milo escoumenga, s'aproufoundis au founs d'un gourg...

BIBLIOGRAFIE

- Actes du Colloque international „Ginta latina et l'Europe d'aujourd'hui” des 10 et 11 décembre 2001*, édition réalisée par E. VARIOT et A. CHIRCU-BUFTEA sous la direction de V. Rusu, „Université de Provence”, 2002.
- Frédéric Mistral. Œuvres poétiques* publiées sous la direction de J. C. Bouvier, Mireille, avec une préface de Cl. Mauron, Ed. „Jeanne Laffitte”, Marseille, 1980.
- Guide romain antique*, collection Roma, Hachette éducation, 1952.
- Bouvier Jean-Claude (2003), *Espaces du langage, géolinguistique, toponymie, cultures de l'oral et de l'écrit*, P. U. P.
- Călinescu, G. (1965), *Vasile Alecsandri*, Ed. Tineretului, Bucarest.
- Compan André (1967), *Glossaire raisonné de la langue niçoise*, Éditions Tiranty, Nice.
- Id.*, *Grammaire niçoise*, Éditions Tiranty, Nice, 1965.
- Domenge Jean-Luc (1999), *Grammaire du provençal varois*, Association Varoise pour l'enseignement du provençal, La Farlède.
- Gaffiot François, *Dictionnaire latin français*, Hachette, Paris.
- Gore Aliona, *Les affinités linguistiques et culturelles entre la France et la Roumanie : les exemples de Frédéric Mistral et Vasile Alecsandri*, teză de master, susținută în data de 27/09/2007 la Aix-en-Provence ; membri ai juriului : V. Rusu, J. Guidi și E. Variot [conducătoare a Memoriului].
- Koschwitz Eduard, *Grammaire historique de la langue des Félibres*, „Le provençal”, Culture provençale et méridionale, Marcel Petit, Raphèle-Lès-Arles.
- Mistral, Fr., *Lou tresor dou Felibrige, embrassant les divers dialectes de la langue d'oc moderne*, avec un supplément établi d'après les notes de Jules Ronjat, 2 vol., Ed. „Marcel Petit C. P. M.”, Barcelone, 1979, 1196 p. (vol. I) et 1179 p. (vol. II).
- Nicolesco, G. (1967), *V. Alecsandri*, Editions Meridiane, Bucarest.

- Rosetti, A. (1986), *Histoire de la langue roumaine des origines au XVIIe siècle*, édition de Dana-Mihaela Zamfir (d'après l'édition originale roumaine de 1986, Clusium, Cluj-Napoca).
- Rusu, Valeriu (1992), *Le roumain. Langue, littérature, civilisation*, Ophrys, Gap.
- Variot, Estelle (1997), Un moment significatif de l'influence française sur le lexique roumain : le dictionnaire de Teodor Stamatî (Iassy, 1851), Presses Universitaires du Septentrion, Villeneuve d'Ascq,
- Variot Estelle, *Vasile Alecsandri : influences réciproques avec la langue et la culture françaises et médiations*, in : Actes du Colloque international „Les écrivains du Sud-Est européen en quête d'identité”, 6-7 novembre 2009, Université *Spiru Haret*, Bucarest, *Les écrivains du Sud-Est européen en quête d'identité* (titre du volume), Editura Fundației România de Măine, 2010, pp. 96-109.
- Vouland Pierre, *Du provençal rhodanien parlé à l'écrit mistralien, précis d'analyse structurale et comparée*, Edisud, La Calade, 206 p.
- Wartburg, Walter Von, (1968), *Fragmentation linguistique de la Romania*, traduction de Jacques ALLIÈRES et Georges STRAKA, Klincksieck, 148 p.
- „Folklore de France”, C.N.G.F.F., Nîmes, 2006/2, n° 288, 55e année, p. 14-15 (occitană) și de *Lou Cascarelet, Frédéric Mistral – La lèbre dou pont dou Gard*, „Armana Prouvençau”, 1876, în „Folklore de France”, C.N.G.F.F., Nîmes, 2006/3, n° 289, 55e année, p. 18 (provensală).

Redactori: Constantin FLOREA

Andreea DIACONESCU

Mihaela N. ȘTEFAN

Tehnoredactor: Camelia Brîndușa BĂRBAT

Coperta: Magdalena ILIE

Bun de tipar: 29.10.2010

Coli de tipar: 20,75

Format: 16/70x100

Editura Fundației *România de Mâine*

Bulevardul Timișoara nr. 58, București, sector 6

Tel/Fax: 021/444.20.91; www.spiruharet.ro

e-mail: editurafrm@yahoo.com